

הגדרת מטרות כחלק מתהליכי ההוראה המפורשת הגיל הרך, יסודי ועל יסודי

הוראה המפורשת:

והפעם:

הצגה מפורשת של מטרות המפגש הלימודי

מהי הוראה מפורשת?

הוראה מפורשת כוללת תהליכי הוראה ברורים, ישירים וחד משמעיים המאפשרים ללומד ולכיתה או לכיתה גן להבין מה המשימה הנדרשת מהם, מה המטרה לשמה הם פועלים, מהן הדרכים הנכונות לפעול ומהי התוצאה הרצויה.

הוראה מפורשת מספקת מפת דרכים ברורה לפעולה.

להרחבה [לחץ כאן](#)

מה כוללת ההוראה המפורשת?

הוראה מפורשת היא תפיסה המתורגמת לפעולות רבות בדרכי ייצוג הידע, הבניית הידע, עיבוד הידע ותהליכי משוב והערכה. במהדורת תשפ"ה בחרנו להתמקד בתהליכים הבאים כאשר בכל גיליון נתמקד באחד מהתהליכים, אך התועלת המיטבית תהיה כאשר יהיה יישום של פעולות רבות ולא אחת בודדת.

כלים שלובים

גיליון מספר 02

הצגה מפורשת של מטרות המפגש הלימודי

"התואיל להגיד לי, בבקשה, באיזו דרך עלי ללכת מכאן?"
"זה תלוי במידה רבה לאן אתה רוצה להגיע", אמר החתול.
(עליסה בארץ הפלאות, לואיס קרול)

הוראה מפורשת מיטבית מספקת מפת דרכים ברורה
לפעולה. התלמיד יודע מהן המטרות והתוצאות
המצופות, מהן הפעולות הנדרשות כדי להשיג מטרות
אלו ומהן דרכי ההערכה על פיהן יימדד.

- האם אנחנו מלמדים את עונות השנה בגן לשם ידע או לשם פיתוח מיומנויות שפתיות?
- האם אנחנו מלמדים את לוח הכפל לשם ידיעת העובדות או לשם פיתוח קוגניציה מתמטית?
- האם אנחנו מלמדים יצירה ספרותית כדי שיכירו את היצירה, גיבוריה ופרטיה או כדי ללמד דרכים וסגנונות התבטאות שונים כדי שיוכלו לבטא את רגשותיהם?

כל המטרות ראויות וחשובות, אבל כל מטרה ודרך
ההוראה שלה. עלינו לברר לעצמנו את המטרות
ולבחור יעדים ממוקדים הניתנים להערכה.

כלים שלובים

גיליון מספר 02

למה חשוב להגדיר מטרות?

- 1. ניהול נכון של תהליכי הלמידה :** הצגה מפורשת וברורה של מספר קטן של מטרות מאפשרת ללומד להתכונן מראש לעבודה הקוגניטיבית הנדרשת, לארגן את המידע בצורה יעילה ולהתמודד עם העומס המצטבר (מבוסס על תאוריית העומס הקוגניטיבי). [1]
- 2. הגברת המוטיבציה ללמידה:** לומדים מגלים מוטיבציה גבוהה יותר כאשר הם מבינים את המטרות ואת ציפיות השיעור או המפגש שמוצגות מראש בצורה ברורה ומפורשת, וכן את התועלת, התרומה וההקשר של השיעור או המפגש ללמידתם ולחיייהם היומיומיים (מבוסס על תאוריית המוטיבציה הקוגניטיבית של אלברט בנדורה).
- 3. דיוק תהליכי הלמידה וההוראה:** הגדרת התוצאה המצופה מכוונת את הלומד לאורך כל תהליך עבודתו. גם צוותי החינוך נעזרים בהוראה המפורשת כדי לדייק את תכנון יחידות ההוראה שלהם בהתאם למטרה וליעד הנבחר (מבוסס על מודל העיצוב לאחור). [2]
- 4. אחריות אישית:** הגדרת המטרות מאפשרת ללומדים לקחת אחריות על הלמידה שלהם, להבין מה מצופה מהם ולפעול בהתאם.
- 5. הערכת ביצועים:** מטרות ברורות מקלות על הערכת ההתקדמות של הלומדים. הם יודעים בדיוק על מה הם נמדדים ומהם הקריטריונים להצלחה, וזה מאפשר להם להיות יותר ממוקדים ולהבין כיצד לשפר את עצמם.
- 6. הבנה והכוונה:** בגילאים בוגרים התלמידים לומדים נושאים מורכבים. הגדרת מטרות ברורה עוזרת להם להבין את הכיוון הכללי של הלמידה ומה מצופה מהם להשיג, מה שמפחית תחושת בלבול.
- 7. שיפור היכולת לניהול עצמי:** לאורך שנות הלימודים הלומדים מפתחים מיומנויות של ניהול עצמי. הבנה של המטרות מאפשרת להם לתכנן את הלמידה שלהם ולהעריך את ההתקדמות שלהם בדרך להשגת המטרות.

כלים שלובים

גיליון מספר 02

חשיבות הגדרת המטרות עבור תלמידים עם צרכים שונים

יש תלמידים אשר עבורם הגדרת מטרות חיונית במיוחד ("חיוני לחלק, טוב לכולם").

נציג כאן מספר דוגמאות :

עבור תלמידים עם הפרעת קשב - הצגה מפורשת של המטרות מסייעת להם להתמקד במידע הרלוונטי ולבצע תהליכי סינון סלקטיביים יעילים יותר.

עבור תלמידים עם אוטיזם - הצגת המטרות באופן מפורש היא הטרמה ומספקת להם מבנה ברור ללמידה.

עבור תלמידים עם קשיים בתפקודים הניהוליים המתקשים בתכנון וארגון - הצגת מטרות השיעור באופן מפורש מסייעת להם לארגן ביתר יעילות את מחשבותיהם ופעולותיהם.

עבור תלמידים מחוננים ומצטיינים - הגדרת מטרות מסייעת להם במיקוד השאיפה ומאפשרת קידום למידה עצמאית באמצעות דרכי חשיבה יצירתיות ומגוונות לצורך הגעה למטרה.

כלים שלובים

גיליון מספר 02

פרקטיקות המסייעות להצגה מפורשת של מטרות המפגש הלימודי

איך קובעים מטרות?

על מנת להציג באופן מפורש את מטרות המפגש הלימודי יש לעבור שלב מקדים שבו אנו מגדירים לעצמנו כאנשי חינוך את מטרות המפגש. לכאורה זה תהליך ברור ושגרתי, אך נמצא כי יש מודלים שמסייעים למורים בדיוק המטרות.

בגיליון זה נציג שתי פרקטיקות

1 קביעת מטרות על ידי המורה והגננת - מודל שלוש השאלות של נילסון [1]

יש דרכים שונות לתכנן את השיעור ולקבוע את מטרותיו [2]. המודל המוצג כאן מכוון לתהליך פשוט שיכול לשמש ליבת תכנון המפגש הלימודי. הוא כולל שלוש שאלות פשוטות.

1. מהי התוצאה המשמעותית ביותר שאנחנו רוצים לראות במהלך הלמידה?
2. מה הלומדים והלומדות צריכים לעשות ולדעת כדי להשיג את אותה תוצאה משמעותית?
3. מהן המיומנויות החיוניות שצריכות להיות לכל לומד ולומדת כדי לפעול להשגת המטרה הזאת?

התשובות לשאלות אלו ממקדות לאותן מטרות מפורשות שאותן נבחר להציג לתלמידים.
לדוגמה: אם בתגובה לשאלות ששאלתי את עצמי, אני מבינה שאין לחלק מהתלמידים את המיומנויות החיוניות, הרי שלצד המטרה הגדולה, יש להציג גם את המיומנות הנדרשת כמטרה.
הערה: המטרות יכולות ואף צריכות להיות מגוונות: מטרות קוגניטיביות, רגשיות, חברתיות ועוד.

2

הצגת מטרות ללומדים - איך הופכים זאת לאורח חיים הוראתי? – מודל ששת הצעדים

הצגה מפורשת של מטרות המפגש הלימודי אינה פעולה חד פעמית, היא צריכה להיות מוטמעת הן אצל המורה והגננת והן אצל הלומד. איך נדע שהצלחנו? כשהלומדים יתחילו לשאול אותנו מה המטרה. הקפדה על ששת הצעדים המוצעים כאן תקדם את הפיכת ההצגה של המטרות לתהליך מפורש וסדור.

כלים שלובים

גיליון מספר 02

1. **בונים שגרה** - פותחים כל מפגש למידה (הוראה במליאה, בקבוצות או פרטנית) בהצגת הנושא ובהגדרת המטרה. אם בחרנו שלא להציג את המטרה בתחילת מפגש הלמידה, נעדכן את הלומדים ונסביר מדוע.
2. **מייצרים נראות** - מציגים את מטרות המפגש הלימודי במקום קבוע (לוח או קיר). המטרות צריכות להישאר גלויות ללומדים לאורך המפגש כולו. ניתן להציג את המטרות גם באייקונים קבועים ולא דווקא במלל.
3. **מייצרים קשרים** - מחברים את המטרות המוצגות למטרות קודמות ולידע קודם על מנת לסייע לתלמידים ליצור הקשרים במוח. חשוב לספק הקשר ורלוונטיות ולהסביר את הקשר לחיי הלומד בהווה ובעתיד.

4. **מנהלים שיח על אודות המטרות** - מסבירים את המטרות באופן ברור ומאפשרים ללומדים לשאול שאלות על המטרות, להיות שותפים לבחירת המטרות ולדרכים האפשריות להשגתן (באופן חופשי או מתוך אפשרויות קיימות) על מנת לוודא שהן ברורות ויש להם מחויבות לגביהן.
5. **מייצרים אווירה תומכת ותחושת מסוגלות** – מסבירים ללומדים שהמטרות הללו הן בנות השגה, והמורה והגננת ילוו את הלומדים צעד אחר צעד בדרך להשגת המטרה.
6. **מנטרים ומסכמים** - בודקים את מידת הרלוונטיות של המטרות לאורך מפגש הלמידה. אם המיקוד במטרה הוסט בשל הדינמיות בתהליך הלמידה, מבהירים זאת ללומדים. חוזרים אל המטרות לקראת סוף השיעור ומבררים אם המטרות הושגו וכיצד אנו יודעים שהושגו. באופן זה מתאפשר שיח רפלקטיבי שבו התלמידים מוזמנים לחשוב על תהליך הלמידה שלהם, להעריך את ההתקדמות שלהם ולשתף את התובנות שלהם לגבי השגת המטרות והדרך שבה הגיעו אליהן.

6

לראות את כל הקשת, הכלה והשתלבות בגיל הרך, בחינוך היסודי והחינוך העל יסודי

כלים שלובים

גיליון מספר 02

דְּבָרִים בְּרוּרִים | מיכאל זץ

יֵשׁ דְּבָרִים בְּרוּרִים
שֶׁמַּחֲכִים לְתוֹרָם
לְהֵאמֹר.
בְּלִי הַתְּחַכְּמִיּוֹת,
מֵאַחֲרֵי הַקְּלָעִים
בְּשֶׁקֶט,
אוּ בְּצַעֲקָה
גַּם לְדְּבָרִים בְּרוּרִים
יֵשׁ אֶת הַזְּכוּת
לְפַלֵּעַל אֲזָנַיִם קְשׁוּבוֹת.
לְהִשְׁמַע.

כלים שלובים

גיליון מספר 02

מקורות:

[1] תאוריית העומס הקוגניטיבי (Cognitive Load Theory) של ג'ון סוולר מתייחסת לכמות המידע הקוגניטיבי שאדם יכול לעבד בכל פעם. כאשר המטרות לא ברורות או כאשר מוצגות מטרות רבות, התלמיד נדרש להחזיק בזיכרון מידע רב כל הזמן, ולכן נוצר עומס קוגניטיבי גבוה, אשר עלול לפגוע ביכולת התרגול וההבנה שלו.

[2] במודל העיצוב לאחור (understanding by design) שפותח על ידי אנשי חינוך בארצות הברית, הגדרת מטרות ברורות בתחילת השיעור היא מרכיב מרכזי בתכנון לאחור, מאחר שהמטרות מנחות את כל תהליך ההוראה.

[3] מתוך Teaching at Its Best: A Research-Based Resource for College
Linda B. Nilson.

לחץ כאן

[4] ראה מודל SMART

הערה: מודל משכי"ת הוא כלי העוסק בהגדרת מטרות באופן מפורש בעבודה בקבוצות קטנות שמאפשרות באופן טבעי שיח מעמיק יותר עם הלומדים. עם זאת ניתן להשתמש בעקרונות המוצגים שם לצורך עבודה עם הכיתה השלמה. לעיון במודל משכי"ת ככלי מלווה לחץ כאן

לחץ כאן